

**SARATON KASALLIGI: SABABLARI, ALOMATLARI VA
DAVOLASH USULLARI**

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti

Email: Rayxonaziyatova1@gmail.com

Tel: +998886223105

Ziyatova Rayhona Baxriddin qizi

Anotatsiya: Saraton – bu hujayralarning normal o'sishi va reproduksiya jarayonining buzilishi natijasida yuzaga keladigan murakkab kasallikdir. Ushbu maqola saratonning turli jihatlarini keng qamrovda yaratadi, shu jumladan uning asosiy sabablari, patofiziologiyasi va rivojlanish mexanizmlari. Hujayra genetikasi, muhit ta'siri va hayot tarzi saratonning paydo bo'lishida qanday ro'l o'ynashi lozimligi ko'rib chiqiladi. Maqola saratonning turli xil turlarini, shu jumladan, ko'krak, o'pka, jigar, ichak, teri va boshqa onkologik kasalliklar haqida batafsil ma'lumot beradi. Har bir saraton turning o'ziga xos belgilari va simptomlari, diagnostika usullari, shuningdek, davolash usullari – kimoterapiya, radioterapiya, immunoterapiya va yangi, zamonaviy yondashuvlar haqida muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Saraton, onkologiya, patofiziologiya, diagnostika, kimyoterapiya, immunoterapiya, stresni boshqarish, statistik ko'rsatkichlar, bemorning psixologik xolati, hayot tarsi, zamonaviy tadqiqotlar, kurash strategiyalari

Saraton sabablari va xavflari haqida

Saraton – organizmda nazoratdan chetga chiqadigan hujayra o'sishi natijasida yuzaga keladigan, jiddiy va ko'p hollarda o'limga olib kelishi mumkin bo'lgan bir xastalikdir. Saraton hujayralari sog'lom hujayralardan farqli ravishda organism ehtiyojidan tashqari ko'payadiva boshqa organlarga tarqalib, ularning funksiyasini izdan chiqaradi. O'zbekiston va butun dunyoda bu kasallikning keng tarqalgan shakllari orasida o'pka, sut bezlari, yo'g'on ichak, prostata va jigar saratonlari mavjud.

Saratonning kelib chiqish sabablari.

Saratonning aniq sababi hali to'liq aniqlanmagan bo'lsa-da, bir qancha omillar mavjud bo'lib, ular bu kasallikni keng tarqalgan shakllari orasida o'pka, sut bezlari, yo'g'on ichak, prostate va jigar saratonlari mavjud.

1.Genetik moyillik – Agar yaqin qarindoshlar orasida saraton bilan kasallanganlar bo'lsa, bu xavf oshadi.

2.Tashqi muhit omillari – Havo ifloslanishi, kimyoviy moddalarga ta'sir, radiatsiya.

3.Noto'g'ri ovqatlanish – Yog'li, qizil go'shtga boy yoki meva va sabzavotlardan kam foydalanish

4. Chekish va alkagol istemoli – Ishqoriy moddalar va alkagol istemoli saraton rivojlanishiga olib kelishi mumkin.

5. Infeksiya – Ba'zi viruslar, masalan, HPV (humon papilloma virus) va HBV (hepatit B virus) saraton rivojlanishida sabab bo'lishi mumkin.

Asosiy alomatlar

Saraton kasalligi dastlabki bosqichlarda hech qanday belgilar bermasligi mumkin, bu esa tashxisni kechiktiradi. Ammo quyidagi umumiy alomatlarga e'tibor berish lozim:

- Tez charchash, ishtahaning yo'qolishi
- Og'irlikning sababsiz kamayishi
- Uzoq muddatli yo'tal, ovozning bo'g'ilishi
- Teridagi o'zgarishlar, yallig'lanish, yara bitmasligi
- Ichak yoki siydik chiqarishdagi o'zgarishlar
- Qon ajralishi (masalan, siydikda yoki axlatda)

Saratonning turlari

Saratonning ko'plab turlari mavjud, ularning ba'zilari:

1.Karsinomalar – epithelial to'qimalardan (terida va ichki organlarda) kelib chiqadigan saratonlar.

2.Sarkomalar – mushak yog' va boshqa to'qimalarda kelib chiqadigan saratonlar.

3.Leukemiyalar – qon va suyuq to'qimalarda yuzaga keladigan saratonlar.

4.Limfomalar – limfa to'qimalarida paydo bo'ladigan saraton turlari.

O'pka saratoni

O'pka saratoni, ilmiy nom bilan aytganda, bronxogen karsinoma, dunyoda eng keng tarqalgan va xavfliro'sma turlaridan biridir. O'pka saratoni asosan chekish bilan bog'liq bo'lib, bu kasallik nafaqat chekuvchilar, balki passiv chekuvchilar orasida ham tez-tez uchraydi. O'pka saratonining o'ziga xosligi shundaki, u tez rivojlanadi va tez boshqa organlarga tarqalishi mumkin, ya'ni metastaz beradi. Shuningdek, kasallikning dastlabki bosqichlarida aniq simptomlar bo'lmasligi mumkin, bu esa tashxisni kechiktiradi.

O'pka saratonining ikki asosiy turi mavjud: kichik hujayrali o'pka saratoni(SCLC) va kichik bo'lmagan hujayrali o'pka saratoni (NSCLC) NSCLC o'pka saratonining eng keng tarqalgan turi bo'lib, u o'z ichiga adenokarsinoma, skuamoz karsinoma va katta hujayrali karsinoma kabi turlarni oladi. Kichik hujayrali o'pka saratoni esa juda agressiv bo'lib, tezda o'sib, boshqa organlarga tarqalishi mumkin.O'pka saratonining asosiy xavf omillari orasida chekish, havo ifloslanishi, radon gazining ta'siri, kimyoviy moddalar bilan uzoq muddatli kontakt va irsiyat keltiriladi. Ushbu omillar o'pka to'qimalardagi hujayraning mutatsiyasiga olib keladi, bu esa o'smaning rivojlanishiga sabab bo'ladi.

Tashxislash usullari

Zamonaviy tibbiyotda saratonni erta aniqlash quyidagi usullar keng qo'llaniladi:

- Laborator tekshiruvlar (qon, siydik, biokimyo)
- Instrumental tekshiruvlar: Kompyuter tomografiyasi (KT), Magnit-rezonans tomografiya (MRT)
- Biopsiya – o'simtadan namuna olib, mikroskopda tekshirish.
- Onkomarkerlar – maxsus laborator indikatorlar orqali saraton mavjudligini aniqlash.

Davolash usullari

Saratonning turiga, bosqichiga, bemorning umumiy holatiga qarab davolash yo'li tanlandi:

Xirurgik yo'l - o'simtani operatsiya orqali olib tashlash.

Kimyoterapiya – maxsus dorilar yordamida saraton hujayralarini yo'q qilish.

Radioterapiya - nurlanish orqali o'simtani yo'q qilish.

Immunoterapiya – organizmning o'z immun tizimini faollashtirish.

Maqsadli terapiya – faqat saraton hujayralariga ta'sir qiluvchi maxsus preparatlar.

Profilaktika va erta oldini olish

Saratonning oldini olishda sog'lom turmush tarziga amal qilish juda muhim. Bunga quyidagilar kiradi:

*Chekish va alkogoldan butunlay voz kechish

*Sog'lom ovqatlanish, sabzavot va mevalarni ko'p iste'mol qilish

*Doimiy jismoniy faollik

*Stressni kamaytirish, psixologik barqarorlik

*Profilaktik tekshiruvlardan o'z vaqtida o'tib turish (skrining)

*Virusli infeksiyalardan himoyalash (emlash)

Xulosa:

Saraton kasalligi tibbiyotda eng muhim va murakkab muammolardan biri bo'lib, uni erta aniqlash va davolash orqali o'lim holatlari kamaytirilishi mumkin. Har bir inson o'z salomatligiga mas'uliyat bilan qarashi, xavf omillaridan xabardor bo'lishi va muntazam tekshiruvlardan o'tishi zarur. Ilm-fanning yutuqlari va zamonaviy davolash texnologiyalari yordamida saratonga qarshi kurashda ijobiy natijalarga erishish mumkin. Saratonga bo'lgan munosabatlar turli xil mavzu va qiziqishlarni o'z ichiga oladi. Har bir insonning hayoti va talqini shaxsiy tajribalarga tayangan holda shakllanadi. Bu jarayonda, sanoat va ilm fanlar bi-birini to'ldirib, yangi imkoniyatlar yaratadi. Saratonga qarshi kurashish borasida olib borilayotgan tadqiqotlar va innovatsiyalar, yangi umidalar va dasturlarni taqdim etadi. Shunday qilib, saraton kasalligi bilan kurashishda hamkorlik va umumiy xulq –atvorni rivojlantirish, etkazib berish tizimlarini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Kelajakda bu yo'lda erishilgan natijalar, umuman olganda, insoniyatning sog'liq va farovonligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Xulosa qilib aytganda, saraton kasalligi zarbalarga qarshi

birgalikda kurashish zaruriyati, yangi g'oyalar va yondashuvlarni izlashda davom etishimizni talab etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1."Cancer: Principles and Practice of Oncology"- Vincent T. DeVita, Jr. va Lawrence S. Engel.
- 2."The Biology of Cancer" – Robert A. Weinberg.
- 3."Cancer Epidemiology and Prevention" – David Schottenfeld va Joseph F. Fraumeni, Jr.
- 4."Advances in Cancer Research" – Haroldo De Oliveira.
- 5."Cancer Research"
- 6.World Health Organizations (WHO) – Cancer Fact Sheets
7. O'zbekiston sog'liqni saqlash vazirligi ma'lumotlari
- 8.American Cancer Society – Cancer Basics.